

De Tabaks-, Sigaretten-, maar vooral de Sigarenindustrie in De Bilt

Drs. J.I.M. Cladder-Stinkens

Wie in deze tijd iets positiefs zegt over roken wordt meewarig en vermanend, of zelfs zeer afwijzend bekeken. Hoeveel anders was dat niet zo'n honderd jaar geleden. Na het diner verduisterden sigarenwalmen de eetkamer en moeder en de kinderen snoeven vol welbehagen de aromatische geur op. "Ha, vader rookt" was toen nog synoniem met vrede en gezelligheid. (Kom daar nu nog maar eens om).

Rond 1920 bestonden er in De Bilt meerdere tabaksindustrieën. Al in 1907 kwam Bastiaan van Vliet uit Linschoten naar De Bilt en vestigde aan de (Utrechtscheweg 101) Dorpstraat 113 een sigarenfabriekje. Tevens handelde hij in sigaren, sigaretten en tabak in het winkeltje in zijn huis. In 1914 adverteert hij in de krant voor een leerjongen. In 1923 vroeg hij een bouwvergunning aan voor het verwijderen van het dak van de werkplaats. Dit pundaak werd afgebroken en een plat dak bleef over. Waarschijnlijk werd dit gedaan om meer licht op de werkvloer te krijgen.

In 1920 verleende de Gemeente De Bilt toestemming tot het oprichten van een sigarenfabriek aan K. Slager. Hoe het deze man vergaan is vermelden de archieven niet. In 1921 vestigde S. Antoniou & Co zijn sigarettenfabriek aan de Spoorlaan 22 in Bilthoven. Twee jaar later ging hij zelf aan de Rembrandtlaan 26 wonen. De handelsnaam "Egyptian Cigarettes Import Company" werd in 1926 "Egyptian Cigarettes Import". Bij het bedrijf werkten toen 14 mannen, 8 vrouwen, 11 jongens en 9 meisjes. Het salaris van de directeur bedroeg 15% van de winst. De groothandel en de fabriek werden in 1926 samengevoegd onder de naam NV Verenigde Egyptische Sigarettenfabrieken voorheen S. Antoniou. Op 31 juli 1934 hield de fabriek op te bestaan. Dit was voor de omwonenden een moment om opgelucht adem te halen. Zij hadden het niet zo op het personeel van de fabriek. "De meisjes uit Utrecht rookten op straat en als het draaiorgel kwam werd er gehost op straat. Er lag ook altijd veel papier op straat. Het leek wel een achterbuurt".

Aan de Westerlaan 7 was in 1922 de sigarettenfabriek "AFRIKA - STAR" gevestigd van H. Lascaris. De sigaretten van deze fabriek werden verkocht voor drie, drie en een half en vier cent per pakje. De sigaretten werden mede door zijn echtgenote E. Schaad in een winkel aan de Voorstraat 75 te Utrecht verkocht. Lascaris adverteerde regelmatig voor "nette heldere meisjes" die zich op zaterdag tussen 3 - 5 uur konden aanmelden.

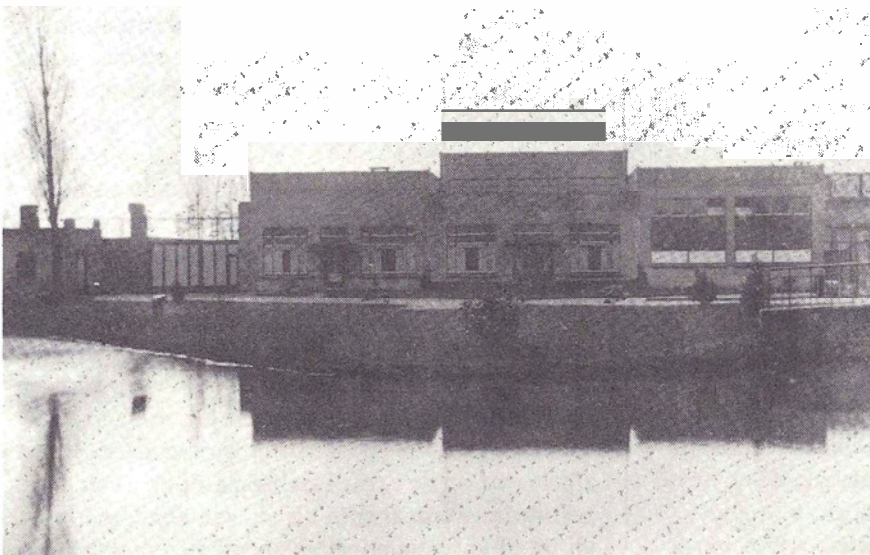
Op 6 februari 1924 werden H. Lascaris en E. Schaad helaas failliet verklaard en de handelszaak en de fabriek werden opgeheven.

In het pand waarin voorheen de firma Blass en Groenewegen gevestigd was (thans Hessing) verrees in 1927, na ingrijpende verbouwing onder leiding van het Utrechtse Architectenbureau L.F.C. Gautthier de NV Koninklijke Utrechtse Sigarenfabriek H.G. en M.A. Hagen. De feestelijke opening was op dertig april 1927.

De Sigarenfabriek Hagen werd in 1852 opgericht door de broers Hendricus Gerardus (1829) en Martinus Adrianus Hagen (1830) en was gevestigd te Utrecht aan de Lange Viesteeg Wijk C nr 193/194, hoek Vredenburg (=Lange Viestraat 23) Korte Viestraat 1-9.

Het bedrijfspand van Hagen stak nogal uit en was daarom in Utrecht algemeen bekend als de "puist van Hagen". Deze "puist" vernauwde de toegang tot de Lange Viestraat dermate dat Hagen in 1927 een overeenkomst met de Gemeente Utrecht aanging, waardoor de "puist" gesloopt zou kunnen worden. In dat jaar verhuisden kantoor, woonhuis en sigarenfabriek naar de Bilt, Utrechtseweg 163. In het pand vestigde zich de firma Kreymborg.

Na het overlijden van de heer G.L.M. Hagen in 1925 werd de directie gevormd door de drie zoons van de overledene, de heren J.J. Henri M. Hagen, J.W.M. Hagen en J.H.M. Hagen. J.J. Henri M. Hagen werkte al vanaf 1911 in de fabriek van zijn vader en had in het bedrijf eerst als leerjongen en later als procuratiehouder gewerkt. Hij werd al in 1921 in de directie opgenomen.

Het bedrijf hield zich bezig met het produceren van sigaren en het importeren van sigaren, sigaretten en tabak. Het kenmerkende van de firma Hagen was dat er rechtstreeks aan de eigen winkeliers werd geleverd en niet aan de detailhandel. Ook vertegenwoordigde Hagen buitenlandse huizen in tabakswaaren. Hagen had daarvoor een groot aantal winkels in beheer,

bijvoorbeeld op het Vredenburg, Zadelstraat, Lucas Bolwerk, Nachtegaalstraat, Kalverstraat Amsterdam, Utrechtsestraat Amsterdam, Spuistraat en Korte Poten in Den Haag, Galeries in Scheveningen, Noord-blaak Rotterdam, Vrijthof Maastricht en Barteljonstraat in Haarlem. In 1935 (en in sommige gevallen eerder) werd de winkelexploitatie in het hele land stopgezet. De reden hiervan was de groei van de grootindustrie in de sigarenbranche, waardoor het zelf exploiteren van eigen winkels niet meer rendabel was.

Het terrein aan de Utrechtseweg had een oppervlakte van 18.000m², terwijl de fabriek en bijgebouwen een ruimte van 15.000m² in beslag namen. Afgezien van de werknemers in de administratie, de expeditie, de vochterij en het pakhuis werkten tweehonderdtwintig mannen aan de sigarenfabricage. Aan

lange tafels gezeten werkten zij naast en tegenover elkaar in een heldere en schone ruimte met veel daglicht, want het dak was grotendeels van glas. Dit is van belang bij het op kleur leggen van de

sigaren (licht, middel, zwaar). De temperatuur in het hele gebouw werd constant gehouden en de lucht in de werkzalen werd voortdurend door zuigers ververst. In de droogkamers bedroeg de temperatuur 120° F, de ideale temperatuur voor een goede sigaar.

Het fabricage proces.

In 1927 is J.J. Henri M. Hagen directeur van de N.V. Hagen. De tabak wordt geïmporteerd uit Indonesië, toen nog een kolonie van Nederland. Er is Sumatra, Borneo- en Javatabak. Men verwerkte ook Zuidamerikaanse tabak, te weten Havanna, Brazil en Yara. De tabak arriveerde in grote pakken die na aankomst in de fabriek werden gewogen, opengesneden en uitgepakt. Het eerste stadium van bewerking was het onderdompelen van de tabak in water. Hierdoor werd de broos geworden tabak weer elastisch en soepel, waarna

de stelen en nerven verwijderd werden. De tabak werd in soorten bijeenverzameld. De verschillende soorten werden gemengd en juist dat mengsel maakte de eigen smaak van de sigaar, en was tevens het geheim van de fabrikant.

Het binnengoed vormde de 'body' van de sigaar en bestond uit een mengsel van wel soms 20

verschillende soorten tabak. Het binnengoed werd bijeengehouden door een reep tabaksblad, dat omblad werd genoemd. Het omblad moest zowel stevig als soepel zijn, om het binnen-goed te kunnen bundelen en de sigaar goed te kunnen vormen.

Binnengoed dat met een omblad omwikkeld was noemde men ook wel wikkel of bosje. De maker ervan heette dan ook bosjesmaker.

De eigenlijke sigarenmaker nam een smalle strook van de fijnste tabak, die hij spiraals-gewijs om het bosje heen wikkelde (zie een sigaar). Dit dekblad moest volkomen gaaf zijn om geen 'valse' lucht te kunnen doorlaten. Bovendien moest het een egale, bruine kleur hebben en qua smaak en aroma zijn afgestemd op de rest van de sigaar.

Het dekblad werd aan het eind met een onschuldige kleefstof vastgehecht. Vervolgens gingen de sigaren naar de controle waar ze gecontroleerd werden op de juiste

lengte en dikte. Verder werd er gelet op de juiste stevigheid. In groepjes van tien stuks werden de sigaren aan deze nauwkeurige inspectie onderworpen. Na goedkeuring werden de sigaren afgeleverd op de sorteersaal waar zij op kleur gesorteerd werden en in kistjes van honderd, vijftig of vijfentwintig stuks werden verpakt. De gevulde kistjes gingen onder een pers, waardoor de sigaren een "aangename" vorm kregen. Na een verblijf van enkele dagen in de stoomdrogerij verhuisden de kistjes naar de plakkerij. Hier werden de kistjes dichtgespijkerd en van randen en

etiketten voorzien, en gingen ze naar het magazijn. Voor de export naar de tropen werden de sigaren speciaal in blik verpakt, hoewel ze ook in blik in Nederland te koop waren.

Hoewel de Biltse Grift voor de fabriek langs meanderde en er een haven was, is deze waarschijnlijk voor het vervoer van de sigaren niet meer gebruikt. Voor diegene die benieuwd is naar enkele merknamen van Hagen: -Hagen, -Royal House, -Brevas, -Camelias, -Carlotta, -Aida, en -Josephina Extra (fl 58,- per 500 stuks) (inclusief vracht, invoerrechten en blikkosten, franco thuis).

Rond 30 april 1927 werd de Sigarenfabriek Hagen in De Bilt geopend. Op 1 augustus van datzelfde jaar werd ook het 75-jarige jubileum gevierd. Mevrouw de Wed. Hagen, echtgenote van wijlen de Heer G.L.M. Hagen en haar drie zonen, die het bedrijf beheerden werden met een erewacht van het personeel verwelkomd en toegezongen. Bij deze gelegenheid kreeg de NV Hagen het predikaat "Koninklijk". De kinderen van het personeel kregen een feestelijke middag in het gebouw Plompetoren te Utrecht aangeboden door de directie, terwijl deze zelf van 3 tot 5 recipieerden in het kantoorgebouw. Het personeel was verder de hele dag vrijaf.

In 1935 werd de NV omgezet in een firma met als enige firmant de Heer J.J.H.M. Hagen. Gelijktijdig daarmee werden de laatste winkels opgeheven. De fabriek in de Bilt werd verlaten en voortgezet in Baarn. De levering van sigaren geschiedde vanaf dat moment uitsluitend aan derden. De doelstelling in Baarn was het vervaardigen van 60.000 sigaren per week van een bijzonder merk, beperkt tot een 8-tal merken in de prijsklasse van 25 tot 60 cent, waaronder 14.000 senioritas in de prijsklasse van 13 cent. Het pand aan de Utrechtseweg werd verkocht

aan de NV Reckitts Handelsmaatschappij, producent van het toen bekende zakje blauw.

Op 31-12-1936 was Hagen in liquidatie. Op 1-1-1937 werd de liquidatie beëindigd door de inbreng van het gehele bedrijf in de "Hagen's Exploitatie Maatschappij NV" gevestigd te De Bilt. Het doel van deze maatschappij was statutair het exploiteren van de onroerende goederen uit de voormalige N.V. in liquidatie.

Op 23-03-1952 werd "Hagen's Exploitatie Maatschappij" ontbonden. Op 19-12-1952 werd door J.J.H.M. Hagen een nieuwe NV opgericht: de Koninklijke Sigarenfabriek H.G. en M.H. Hagen N.V. wederom te Baarn. Het bedrijf werd op 31-07-1956 opgeheven.

Research: Frans Nas

Bronnen:

- Archief NV Koninklijke Utrechtse Sigarenfabriek
- Gemeentelijk Archief Utrecht
- Biltse en Bilthovense Courant
- Kamer van Koophandel en Fabrieken
- Gemeente De Bilt
- De Sigaar. Uitgave Nederlandse Vereniging van de Sigarenindustrie te Eindhoven
- Nas, F., "Sigaren uit Dieren"

N. V. Vereenigde Egyptische Cigarettenfabrieken v/h. S. Antoniou te BILTHOVEN.

De Algemeene Aandeelhoudersvergadering, welke gisteren ten kantore der Vennootschap werd gehouden, heeft een dividenduitkeering van 13.3 % vastgesteld, zijnde fl. 133.— per aandeel. (4890)

Dit dividend is met ingang van heden tegen coupon No. 1 bij de INCASSOBANK te Utrecht of ten kantore der Vennootschap betaalbaar gesteld.